

Lapsen sosiaalisen toiminnan arviointi

Vanhemmille suunnattujen kyselylomakkeiden kartoittaminen

Ida Semberg
Sandra Niemelä

Opinnäytetyö
Helmikuu 2021
Terveys- ja hyvinvointialat
Toimintaterapeutti AMK

Tekijä(t) Niemelä, Sandra Semberg, Ida	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Helmikuu 2021
	Sivumäärä 36	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Lapsen sosiaalisen toiminnan arviointi Vanhemmille suunnattujen kyselylomakkeiden kartoittaminen		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapia		
Työn ohjaaja(t) Tanja Hilli-Harju, Kristiina Juntunen		
Toimeksiantaja(t) Siunsoten lastenpsykiatrian poliklinikka		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Sosiaalisen vuorovaikutuksen sujuminen on edellytys merkityksellisille ihmissuhteille, osallisuudelle ja tärkeää hyvinvoinnille. Haasteet sosiaalisissa tilanteissa voivat altistaa esimerkiksi rikollisuudelle ja eristäytymiselle nuoruusiässä. Lapsen toiminta sosiaalisissa tilanteissa vaihtelee tilanteesta riippuen ja toiminnan havainnointi antaa toimintaterapeutille tietoa lapsen toiminnasta kyseisessä tilanteessa. Jotta voidaan paremmin ymmärtää lapsen toiminnan muuntelua erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja tilannekohtaisten tekijöiden merkitystä lapsen toimintaan, on tärkeää kerätä tietoa myös lapsen vanhemmilta sekä muilta lähipiiriin kuuluvilta ihmisiltä.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita, joiden avulla arvioidaan lapsen toimintaa ja käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli löytää Siunsoten lastenpsykiatrian poliklinikan toimintaterapeutin ohjaaman ryhmäterapien kriteereihin sopiva arviointimenetelmä. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli kuvaileva kirjallisuuskatsaus, sillä tavoitteena oli kuvata tutkimuksen kohteena olevia arviointimenetelmiä mahdollisimman kattavasti. Tiedonhaussa käytettiin tietokantoina Cinahlia, Medlinea sekä Pubmedia. Hakua täydennettiin hakukone Google Scholarilla.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksessa esille nousi viisi arviointimenetelmää, joista yhteistyössä toimeksiantajan kanssa valittiin tarkasteltavaksi kolme. Menetelmät arvioivat lapsen käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa vanhemman havainnoimana vahvuuksien sekä haasteiden näkökulmasta. Menetelmät eivät perustu toimintaterapian teoriataustaan ja ovat englanninkielisiä. Jatkotutkimusehdotuksena esitämme kehittämistyönä toteutettavaa kyselylomaketta toimeksiantajan käyttöön huomioiden ikä- ja kulttuurillinen sopivuus.</p>		
Avainsanat (asiasanat) sosiaalinen toiminta, kyselylomake, arviointi		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Niemelä, Sandra Semberg, Ida	Type of publication Bachelor's thesis	Date February 2021 Language of publication: Finnish
	Number of pages 36	Permission for web publication: x
Title of publication Assessing child's social functioning Surveying the questionnaires for parents		
Degree programme Occupational therapy		
Supervisor(s) Hilli-Harju, Tanja, Juntunen Kristiina		
Assigned by Siunsote child psychiatry outpatient clinic		
Abstract <p>Succeeding in social interaction is a requirement for a meaningful relationships, participation and it is also important for well-being. Challenges in social situations can expose children for example criminality or isolation in adolescence. The child's behavior in social situations varies depending on the situation. Occupational therapist can observe child's actions in those situations to gain information about how child behave and acts in specific social situation. To truly understand the variability of child's behave and act in different social situations it is important to get information from the child's parents as well as other meaningful persons in child's life.</p> <p>The purpose of the thesis was to search what kind of questionnaires there are for parents which are used to assess child's acting and behavior in social situations. The aim of the literature review was to find an assessment which could be used in child psychiatry outpatient clinic's group therapy interventions to assess whether the child has progressed during the intervention. Cinahl, Medline and Pubmed were used as databases for information retrieval. The search was supplemented with the Google Scholar.</p> <p>A total of five assessment methods were found and three were selected for closer examination. The assessments evaluate the child's behavior, strengths and difficulties in social situations as perceived by the parent. The assessments were not based on the theories of occupational therapy and all of them are in English. As a further research we proposal the development of a similar questionnaire that would take into account age and cultural suitability.</p>		
Keywords/tags (subjects) Social functioning, questionnaire, assessment		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Teoreettinen viitekehys	4
2.1	Toiminnan transaktionaalinen malli.....	4
2.2	Sosiaaliset taidot	6
2.3	Sosiaalinen toiminta arjessa.....	7
2.4	Arviointi toimintaterapiassa.....	9
3	Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet	11
4	Tutkimuksen toteuttaminen	11
4.1	Menetelmä	11
4.2	Aineistonkeruu	12
4.2.1	Ensimmäisen vaiheen aineistonkeruu.....	12
4.2.2	Toisen vaiheen aineistonkeruu.....	15
4.3	Aineiston analyysi.....	15
5	Tulokset	16
5.1	Ensimmäisen vaiheen tulokset.....	16
5.2	Toisen vaiheen tulokset.....	17
5.2.1	Matson evaluation of Social skills with youngsters II (MESSY- II) ..	17
5.2.2	Social-emotional assets and resilience scales (SEARS).....	19
5.2.3	social skills improvement system rating scales (SSIS-RS).....	23
5.2.4	Käytettävyys toimeksiantajalle.....	26
6	Pohdinta.....	27
6.1	Ajatuksia päätuloksista.....	27
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	29
6.3	jatkotutkimusehdotukset	30
	Lähteet	31
	Liitteet	34
	Liite 1. Taulukko hylätyistä arviointimenetelmistä.....	34

Kuviot

Kuvio 1. Kuvio ensimmäisen vaiheen tiedonhausta	14
---	----

Taulukot

Taulukko 1: MESSY-II-menetelmän artikkelihaun tulokset	17
Taulukko 2: SEARS-menetelmän artikkelihaun tulokset	20
Taulukko 3: SSIS-RS-menetelmän artikkelihaun tulokset.....	23
Taulukko 4: Menetelmien ominaisuudet . Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	

1 Johdanto

Lapsen toiminta sosiaalisissa tilanteissa voi olla hyvin erilaista eri tilanteissa. Lapsen toiminnan havainnointi antaa toimintaterapeutille tietoa lapsen toiminnasta ja sosiaalisista taidoista kyseisessä tilanteessa. Toimintaan vaikuttaa kuitenkin aina tilannekohtaiset ympäristötekijät, ja toiminta sosiaalisissa tilanteissa voi vaihdella paljonkin eri ajankohtana ja eri ympäristöissä. Vanhemmilta tai muilta lapsen lähipiiriin kuuluvilta ihmisiltä on tärkeää kerätä tietoa lapsen toiminnasta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, jotta lapsen toimintaa voidaan todella ymmärtää ja saada kokonaisvaltaisempi kuva lapsen toiminnasta. Haastattelu ja erilaiset kyselylomakkeet ovat keinoja saada tietoa lapsen toiminnasta lähipiirin havainnoimana. Kyselylomakkeita voi hyödyntää myös intervention jälkeen, kun arvioidaan, onko interventiolla ollut vaikutusta lapsen toimintaan arjen sosiaalisissa tilanteissa.

Hyvä toimintaterapiaprosessi perustuu parhaaseen saatavilla olevaan tietoon. Arviointimenetelmien kartoittaminen ja tutkimustiedon etsiminen on osa näyttöön perustuvaa työtapaa. Tiedon etsiminen ja sen käyttäminen on myös yksi toimintaterapeutin ammattieettisistä velvollisuuksista. Näyttöön perustuvassa käytännössä toimintaterapeutti yhdistää omasta asiantuntemuksestaan, työympäristöstä sekä tutkimuksesta tulevaa tietoa asiakasta koskevaan tietoon ja hyödyntää tätä tietoa erilaisiin tarkoituksiin. (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2014, 7.)

Toimeksiantajana toimivan SiunSoten Lastenpsykiatrian poliklinikan toimintaterapeutti toivoi kartoitusta olemassa olevista sosiaalisten taitojen arviointimenetelmistä sekä niiden sopivuudesta ryhmäterapian alku- ja loppuarviointiin. Opinnäytetyössä selvitetään kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, millaisia vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita lapsen sosiaalisten taitojen arvioimiseksi on olemassa ja mitkä löydettyistä menetelmistä sopivat toimeksiantajan käyttöön lastenpsykiatrian poliklinikan ryhmäterapian alku- ja loppuarvioinnin osana sekä minkälaista tutkimusta näistä menetelmistä on tehty.

2 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön teoreettisena perustana toimii Fisherin ja Marterellan (2019) toiminnan transaktionaalinen malli (Transactional Model of Occupation, TMO), joka on käsitteellinen malli, jonka avulla toimintaa ja ihmistä toiminnallisena olentona voidaan ymmärtää. Toiminnan transaktionaalinen malli auttaa ymmärtämään lapsen toiminnan vaihtelua erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa kuvaamalla toimintaan vaikuttavia tilannekohtaisia elementtejä. Mallin mukaan tilannesidonnaiset ympäristötekijät vaikuttavat aina lapsen toimintaan ja muokkaavat toimintaa tilanteesta riippuen. Toiminta ja tilannekohtaiset tekijät ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat myös toinen toisiinsa. (Fisher & Marterella 2019, 5, 17.)

Toimintaterapiaprosessia kuvaamme Anne G. Fisherin Occupational Therapy Intervention Process-mallin (OTIPM) mukaisesti. Prosessimalli ohjaa toimintaterapeuttia toimintakeskeiseen, top-down-ajattelun mukaiseen terapiaprosessiin alkuarvioinnista uudelleen arviointiin saakka. OTIP-mallin mukainen toimintaterapiaprosessi jakautuu kolmeen vaiheeseen: arviointi ja tavoitteen asettaminen, interventio sekä uudelleen arviointi. (Fisher & Marterella 2019, 49.) Tässä työssä keskitymme erityisesti arviointivaiheeseen.

2.1 Toiminnan transaktionaalinen malli

Fisherin ja Marterellan (2019, 17) transaktionaalisen mallin mukaan lapsen toimintaan vaikuttaa aina useita tilannekohtaisia tekijöitä, elementtejä. Nämä tilannekohtaiset elementit vaikuttavat toimintaan, mutta myös toinen toisiinsa. Lisäksi myös toiminta vaikuttaa vastavuoroisesti tilannekohtaisiin elementteihin. Toiminta ja tilannekohtaiset tekijät ovat siis aina vuorovaikutuksessa keskenään ja siksi on tärkeää muistaa, että lapsen toiminta vaihtelee erilaisissa ympäristöissä ja se mikä on havainnoitavissa toisessa tilanteessa, ei välttämättä päde kun joku tai joitakin tilannekohtaisista elementeistä tai toiminnan osa-alueista muuttuu.

Tilannekohtaiset elementit voidaan jaoitella "yleisiin" elementteihin, joita ovat geopoliittiset, sosiokulttuuriset sekä ajalliset elementit. Niiden avulla toimintaa voidaan ajatella laajemmassa kontekstissa. Geopoliittiset elementit sisältävät esimerkiksi saatavilla olevat palvelut ja instituutit. Sosiokulttuurinen elementti tarkoittaa kulttuurillisia asenteita ja odotuksia, sääntöjä ja asetuksia, jotka vaikuttavat yksilön toimintaan. (Fisher & Marterella 2019, 24.) Suomessa voidaan yleisesti odottaa, että alakouluikäinen lapsi on jo harjoitellut ryhmässä toimimista ennen koulun aloittamista esimerkiksi esikoulussa ja koululaisella yleensä on hallussaan ryhmässä toimimisen perustaidot. Toisaalta pienillä koululaisilla tulee usein myös tilanteita, joissa aikuisen tuki esimerkiksi kavereiden välisten riitojen ratkaisemiseen on tarpeen. (7-9-vuotiaan sosiaalinen kehitys, 2020.)

Näiden yleisten elementtien lisäksi lapsen toimintaan vaikuttavat ympäristön sen hetkiset sosiaaliset ja fyysiset elementit (Fisher & Marterella 2019, 25). Sosiaalinen ympäristö sisältää muut ihmiset ja myös eläimet. Lapsen toiminta voi samassa fyysisessä tilassa, esimerkiksi kotona, olla erilaista riippuen siitä leikkiikö hän kaverinsa vai sisaruksensa kanssa. Samoin lapsi voi käyttäytyä eritavoin silloin, kun paikalla on vieraita ihmisiä. Sosiaaliset elementit voivat myös vaikuttaa lapsen toimintaan silloinkin kun eivät ole fyysisesti läsnä. Esimerkiksi vanhempien tai kavereiden odotukset voivat vaikuttaa lapsen toimintaan, vaikka he eivät ole paikalla. Fyysinen ympäristö sisältää tilat ja tavarat sekä digitaalisen toimintaympäristön. Fyysisen ympäristön elementit, kuten muutkin elementit, voivat tukea tai heikentää lapsen toimintakykyä. Esimerkiksi meluisa ympäristö voi kuormittaa lasta, jolloin lapsi voi herkästi suuttua kaverin sanoessa jotain ajattelematonta. Rauhallisessa tilanteessa sama lapsi voi kuitenkin olla taitava sovittelemaan riitatilanteita tai sanoittamaan omia tunteitaan.

Toimintaan vaikuttavat aina myös yksilöön ja kuhunkin tehtävään liittyvät elementit. Lapsen persoonallisuus ja fyysiset ominaisuudet sekä tottumukset, tavat, rutiinit, asenteet, kiinnostukset ja arvot vaikuttavat siihen, kuinka lapsi kokee tilanteen ja kuinka toimii tilanteessa. Kuhunkin tehtävään liittyy odotuksia siihen käytetyistä välineistä ja tehtävän suorittamiseen kuluva ajasta. Jokaisella tehtävällä on myös päämäärä, johon pyritään. (Fisher & Marterella 2019, 17, 25-26.)

Kaikkien näiden elementtien keskiössä on toiminta, joka sisältää kolme osa-aluetta: suoriutuminen, kokemus ja osallisuus. Suoriutuminen on toiminnan havaittavissa oleva osa-alue. Sosiaalisesta toiminnasta voidaan esimerkiksi havainnoida, kuinka lapsi tuottaa puhetta, ottaa katsekontaktia, vastaa, ilmaisee tunteita tai vuorottelee. Nämä ovat esimerkkejä sosiaalisista taidoista, jotka Fisher ja Marterella (2019, 19) määrittelevät toiminnan pienimmiksi havaittavissa oleviksi yksiköiksi. Samalla tavalla lapsen toiminnasta voidaan havainnoida myös motorisia ja prosessitaitoja. Toinen toiminnan osa-alue on yksilön kokemus toiminnasta. Lapsi voi esimerkiksi kokea sosiaalisissa tilanteissa jännitystä tai ahdistusta, vaikka havainnoituna toiminta voi näyttää sujuvalta ja taitavalta. Toisaalta, lapsi voi olla hyvin tyytyväinen omaan toimintaansa sosiaalisissa tilanteissa, vaikka havainnoituna lapsella olisi haasteita useammassa sosiaalisessa taidossa. Osallisuudella Fisher ja Marterella (2019) tarkoittavat toiminnan merkityksellisyyttä yksilölle. Se on tekemisen ja kokemuksen yhdistelmä, jossa yksilö on osallinen toimintaan tehdessään jotain, jolla on hänelle merkitystä. Merkityksen ei välttämättä tarvitse olla positiivinen, vaan osallisuutta on myös velvollisuuksien hoitaminen tai pakolliset toiminnot. Esimerkiksi osallistuessaan perheen yhteiseen ruokailuhetkeen, lapsi on osallinen tilanteeseen, pitipä hän siitä tai ei. (Fisher & Marterella 2019, 17-22.)

2.2 Sosiaaliset taidot

Fisher ja Marterella (2019) määrittelevät taidot toiminnan pienimmiksi havaittavissa oleviksi yksiköiksi. Toimintataidot (performance skills) ovat siis synonyymi päämääräsuuntautuneille teoille (actions). Toiminnasta on mahdollisia havainnoida motorisia, prosessi-, sekä sosiaalisia taitoja. Näitä peräkkäin tekemällä muodostuu toiminta. Esimerkiksi kun vanhempi kysyy lapselta mitä ruokaa hän haluaisi syödä, lapsi kääntyy kohti vanhempaa, katsoo tätä, voi asettaa itsensä sopivalle etäisyydelle, säätelee kielenkäyttöään, kysyy jos kysyttävää (esimerkiksi ”mitä sanoit?”) ja vastaa kysymykseen ajallisesti sopivalla viiveellä. Pelkkä kysymykseen vastaaminen sisältää siis useampia havainnoitavissa olevia sosiaalisia taitoja, joilla on merkitystä toiminnan onnistumiselle. Fisher ja Marterella tunnistavat 27 sosiaalista taitoa, jotka liittyvät sosiaalisen vuorovaikutuksen aloittamiseen, lopettamiseen ja ylläpitoon, vuorovaikutuksen fyysiseen ja verbaaliseen tukemiseen, vuorovaikutuksen tuottamiseen ja sen sisällön

muokkaamiseen sekä vuorovaikutuksen mukauttamiseen. (Fisher & Marterella 19–20, 342-350.)

Toimintaterapeutin osaamista on arvioida jokaisen sosiaalisen taidon laatua havainnoimalla lasta hänen toimiessaan luonnollisessa sosiaalisessa ympäristössä (Fisher & Marterella 2019, 329-330). Kuitenkin arjessa tavallisempaa on arvioida sosiaalista toimintaa sen seuraamusten perusteella. Myönteisiin seurauksiin johtavaa käyttäytymistä sosiaalisessa tilanteessa pidetään taitavana. Myönteisillä seuraamuksilla voidaan tarkoittaa pitkän aikavälin seuraamusta, kuten ystävyysuhdetta tai lyhyemmän aikavälin seuraamusta, kuten leikkiin pääseminen. (Salmivalli 2005, 79-80.) Keltikangas-Järvinen (2010) korostaa, että sosiaaliseen toimintaan liittyy aina myös eettinen ja moraalinen näkökulma. Lapsi turvautuu sosiaalisissa tilanteissa herkästi aggressioon, sillä se on useissa tilanteissa nopein tapa päästä tavoitteeseen. Taitava sosiaalinen toiminta onkin tyypillisesti huomiota herättämätöntä, kun taas sosiaalisten taitojen puute herättää useammin muiden huomion. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22-24.) Yhteistä kaikille määritelmille on, että puutteet näissä taidoissa voidaan huomata ja taitoja on mahdollista harjoitella.

2.3 Sosiaalinen toiminta arjessa

Suomessa asuvan 7-10-vuotiaan lapsen arki koostuu koulusta, kotona, kavereilla tai muiden läheisten luona vietetystä ajasta sekä mahdollisista harrastuksista. Jo 7-vuotiaille kaverit ovat tärkeitä ja heidän kanssaan vietetään mielellään aikaa koulussa ja vapaa-ajalla. Lapsen kasvaessa kavereiden merkitys entisestään korostuu. Toisaalta perheen kanssa vietetty aika on usealle lapselle mieluista ja merkityksellistä ja monet lapset kaipaavat vielä paljon vanhempien hyväksyntää ja huomiota. (7-9-vuotiaan sosiaalinen kehitys, 2020; 9-12-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019.)

Koulussa sosiaalisia tilanteita tulee usein sekä ohjatuissa että vapaammissa tilanteissa. Lapsi harjoittelee ryhmässä toimimisen taitoja työskennellessään tunnilla yhdessä luokkakavereiden kanssa, mutta myös välituntisin neuvotellessaan yhteisen leikin säännöistä kavereiden kanssa. Tilannekohtaiset elementit vaikuttavat lapsen toimintaan näissä tilanteissa. Esimerkiksi ohjatussa luokkahuonetyöskentelyssä lapsi voi

olla taitava neuvottelija ja tasapuolinen vuorojen jakaja, jolloin lapsen sosiaalista toimintaa helpottaa, kun toiminnalla on selkeä tavoite. Strukturoimaton tilanne välitunnilla voi taas herkästi johtaa riitatilanteisiin. Myös muut tilanteeseen osallistuvat henkilöt vaikuttavat lapsen toimintaan: on havaittu, että yksilö suoriutuu paremmin sosiaalisista tilanteista silloin, kun muilla henkilöillä on hyvät sosiaaliset taidot (Fisher ja Marterella 2019, 27). Yleisesti voidaan siis ajatella, että lapsi suoriutuu paremmin sosiaalisista tilanteista aikuisten kanssa, kuin ikätovereiden kanssa, joilla sosiaaliset taidot ovat vielä kehittymässä.

Kotona lasten sosiaalisten tilanteiden määrä vaihtelee enemmän. Perhetilanne, kuten perheen koko ja kunkin perheenjäsenen aikataulut vaikuttavat siihen, keitä kotona on lapsen lisäksi. Myös lapsen harrastuneisuus vaikuttaa sosiaalisten kontaktien määrään. Geopoliittiset tekijät vaikuttavat siihen, kuinka pitkät välimatkat lapsella on esimerkiksi harrastusten tai kavereiden luokse ja minkälaisia vapaa-ajan tekemisiä lapsille on tarjolla. Sosiaalisia tilanteita perheenjäsenten kesken voivat olla aivan tavalliset arjen hetket, kuten yhdessä jutteleminen ruoanlaiton lomassa tai tv:tä katsellessa, läksyjen teko, jos lapsi tarvitsee apua niihin, unohtamatta yhteisiä ruokailuita tai leikki- ja pelihetkiä. Lapsi voi kotona viettää aikaa myös kavereiden kanssa. Nykyisin tärkeänä sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä toimivat myös erilaiset pelikonsolit, tietokoneet ja puhelimet, jotka usein kouluikäisellä lapsella ovat tärkeitä keinoja pitää yhteyttä ja viettää aikaa kavereiden, perheenjäsenten ja sukulaisten kanssa.

Lapsi siis kohtaa arjessaan paljon sosiaalisia tilanteita, ja noin joka kymmenennellä lapsella esiintyy haasteita sosiaalisessa toiminnassa. Sosiaalisen toiminnan haasteet ovat vieläkin yleisempiä lapsilla, joilla on muita kehityksellisiä haasteita. Sosiaalisen vuorovaikutuksen onnistuminen on lähtökohta merkityksellisten ihmissuhteiden luomiselle sekä osallisuudelle yhteisössä ja sillä on merkitystä myös fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille. Vaikeudet sosiaalisessa toiminnassa altistavat myös rikollisuudelle sekä sosiaaliselle eristäytymiselle nuoruusiässä. (Cordier, Speyer, Chen, Wilkes-Gillan, Brown, Bourke-Taylor, Doma, Leicht, 2015, 2.) Useilla lastenpsykiatrian polikli-

nikalle tulevalla lapsella on haasteita ainakin joissakin sosiaalisissa tilanteissa toimies-
saan. Kaikkien lasten vaikeudet sosiaalisessa tilanteessa eivät tule esille vastaanotto-
tilanteessa ja siksi lapsen lähipiiriltä tuleva tieto on ensiarvoisen tärkeää.

2.4 Arviointi toimintaterapiassa

OTIP-mallin mukainen toimintaterapiaprosessi alkaa arviointi- ja tavoitteen asettami-
sen vaiheesta, jolloin tavoitteena on ymmärtää lapsen ja ympäristön suhdetta, lapsen
osallisuutta ja lapsen ja perheen näkemystä hänen haasteistaan, vahvuuksistaan ja
toiveistaan. On muistettava, että vaikka toimintaterapiapalveluihin hakeudutaan lap-
sen haasteiden vuoksi, asiakkaaksi määritellään koko perhe, sillä lapsen toiminnalli-
set haasteet vaikuttavat yleensä koko perheen toiminnallisuuteen. (Fisher & Mar-
terella 2019, 50-53.)

Jotta tilannekohtaisten elementtien vaikutusta lapsen toimintaan voidaan ymmärtää,
olisi tärkeää käyttää useita, toisiaan täydentäviä tiedonkeruun menetelmiä (Fisher &
Marterella 2019, 134; Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa
2014, 14). Luotettavin tapa havainnoida asiakkaan toiminnallisuutta, on tehdä ha-
vainnointi asiakkaan toimiessa luonnollisessa ympäristössä. On hyvä tiedostaa, että
aina kun paikalla on ulkopuolinen henkilö, kuten toimintaterapeutti, on tilanne hie-
man normaalista poikkeava ja voi vaikuttaa lapsen toimintaan. Siksi on tärkeää ke-
rätä tietoa myös perheeltä ja muilta lapsen läheisiltä lapsen haasteista, vahvuuksista
ja osallisuudesta. Tietoa voi kerätä lapselta ja perheeltä havainnoinnin lisäksi haastat-
telemalla, kyselylomakkeilla tai erilaisin testein (hyvät arviointikäytännöt suomalai-
sessa toimintaterapiassa 2014,14).

Koska sosiaaliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa samanaikaisesti useita erilaisia teki-
jöitä, myös arviointimenetelmät lähestyvät sosiaalisen toiminnan arviointia erilaisista
näkökulmista. Osa arviointimenetelmistä keskittyy mittaamaan sosiaalista toimintaa
laajasti, käsittäen jokaista toimintaan liittyvää ulottuvuutta pintapuolisesti, kun taas
osa arviointimenetelmistä keskittyy syvemmin arvioimaan tiettyä sosiaalisen toimin-
nan osa-aluetta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen arviointia voi lähestyä toiminnan, yksi-
lötekijöiden tai ympäristöön liittyvien tekijöiden kautta. (Bass & Haugen 2017, 393;

Cordier ym. 2015, 4.) Useat sosiaalisten taitojen arviointimenetelmät keskittyvät itseasiassa siihen, jonka toimintaterapeutit näkevät toimintana tai osallisuutena. Esimerkiksi anteeksi pyytäminen ja antaminen, neuvottelemine, toisen huomioon ottaminen ovat kaikki toimintoja, jotka vaativat onnistuakseen useampia sosiaalisia taitoja.

Yksi keino arvioida sosiaalista toimintaa ovat kyselylomakkeet. Ne voivat olla joko lapsen itsearviointia tai lapsen lähipiirille, kuten vanhemmille, kavereille tai opettajalle suunnattuja lomakkeita. (Cordier ym 2015, 4.) Sosiaalista toimintaa voi arvioida myös havainnoimalla tai haastatteleamalla. Lapsen toiminta sosiaalisissa tilanteissa voi vaihdella ympäristöstä riippuen. Ympäristötekijät voivat joko tukea tai heikentää yksilön suoriutumista sosiaalisista tilanteista (Bass & Haugen 2017, 393). Siksi lapsen suoriutumista sosiaalisista tilanteista olisi hyvä kartoittaa mahdollisimman monesta näkökulmasta.

Ryhmäterapiaan tullessaan lapsella voi olla taustalla hyvin erilainen polku lastenpsykiatriasta hoitoa. Ryhmäterapia toteutetaan moniammatillisesti ja ryhmään pyritään valitsemaan lapsia, joiden tavoitteet interventiolle olisivat samankaltaiset. Ryhmäterapiaan tulevilla lapsilla on tyypillisesti vaikeuksia sosiaalisessa toiminnassa ja usein ryhmäterapiassa harjoitellaankin neuvottelutaitoja, riitojen sopimista, avun pyytämistä ja -antamista ja toisen huomioon ottamista. Aina ryhmäterapian ohjaajat eivät arvioi ryhmään tulevaa lasta ”alusta alkaen”, vaan tieto lapsen haasteista, vahvuuksista ja tavoitteista tulee muilta työntekijöiltä.

Arviointia tapahtuu paitsi lapsen tullessa toimintaterapiaan, niin myös intervention aikana ja sen jälkeen uudelleen arvioinnin vaiheessa. Uudelleen arvioinnissa voidaan käyttää apuna samoja menetelmiä, kuin alkuarviointissa, jolloin kahden tuloksen välistä eroa vertailemalla voidaan arvioida intervention vaikuttavuutta. Yksittäinen tulos mistä tahansa arviointimenetelmästä ei kerro, onko muutosta tapahtunut, vaan muutoksen arviointiin vaaditaan aina kaksi vertailtavaa tulosta (Fisher & Martella 2019, 248).

3 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla kartoittaa olemassa olevia arviointimenetelmiä, jotka arvioivat lapsen toimintaa sosiaalisissa tilanteissa vanhemman havainnoimana. Toimeksiantajan toiveena oli vanhemmille suunnattu kyselylomake, jonka ryhmäterapiaan tulevan lapsen huoltaja täyttäisi ennen ja jälkeen ryhmäterapiaintervention. Tavoitteena oli löytää näyttöön perustuva arviointimenetelmä, joka sopii toimeksiantajan käyttöön ryhmäterapiain alku- ja loppuarvioinnissa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitä vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita 8-10-vuotiaan lapsen sosiaalisen toiminnan ja -taitojen arviointiin on olemassa?
- 2) Mitkä kyselylomakkeista sopivat ryhmäterapiain alku- ja loppuarviointiin, intervention vaikuttavuuden arviointiin?

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Menetelmä

Kirjallisuuskatsaukset jaetaan kolmeen päätyyppiin: Kuvailevaan ja systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen sekä meta-analyysiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleiskatsaus, jossa metodiset säännöt aineiston valinnassa eivät ole niin tiukat kuin systemaattisessa katsauksessa tai meta-analyysissä. Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus, koska sen avulla on mahdollista saada mahdollisimman laaja käsitys tutkittavasta ilmiöstä. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voi käyttää kiinnostuksen kohteena olevan tiedon esittämiseen ja sitä koskevan tutkimustiedon tarkasteluun. (Salminen 2011, 6; Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen, Liikanen 2013, 294.) Lisäksi tiedonhakua tehdessä huomasimme, ettei

käytetyistä tietokannoista ollut saatavilla artikkeleita, jotka käsittelevät valittuja arviointimenetelmiä, joten päädyimme hakemaan artikkeleita myös Google Scholarilla. Google Scholarin käyttäminen sulki systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pois vaihtoehdoista, sillä sen hakutulokset eivät ole pysyviä (Näin arvioit Google-hakuasi 2016).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet voidaan karkeasti jakaa neljään vaiheeseen; tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valinta, kuvailun rakentaminen sekä tulosten tarkastelu (Kangasniemi ym. 2013, 294). Tutkimuskysymykset muodostuivat toimeksiantajan tarpeesta. Pyrkimyksenä oli kerätä mahdollisimman laaja ja monipuolinen aineisto, jonka avulla muodostaa kattava käsitys olemassa olevista arviointimenetelmistä. Tarkoituksena oli antaa toimeksiantajalle valmis kokonaiskuva muutamasta valikoidusta arviointimenetelmästä, jotka soveltuvat ryhmäterapien alku- ja loppuarviointiin.

Aineistonkeruu toteutui kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa toteutimme systemaattisen haun, saadaksemme kattavan kuvan olemassa olevista arviointimenetelmistä. Tässä vaiheessa tarkoituksena oli vastata tutkimuskysymyksen 1, eli mitä vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita lapsen sosiaalisen toiminnan arviointiin on olemassa. Toinen vaihe oli täydentävä haku 1. vaiheessa löydettyistä, toimeksiantajan kriteereihin sopivista ja toimeksiantajan kanssa yhdessä valituista menetelmistä.

4.2 Aineistonkeruu

4.2.1 Ensimmäisen vaiheen aineistonkeruu

Ensimmäisessä vaiheessa sisäänottokriteerinä oli:

1. artikkeli on saatavilla suomeksi tai englanniksi
2. artikkelista on saatavilla koko teksti sähköisessä muodossa Jyväskylän ammattikorkeakoulun tunnuksilla
3. Artikkelin on julkaistun vuosina 2010-2020.
4. Artikkelin otsikossa mainitaan sosiaaliset taidot, sosiaalinen vuorovaikutus tai sosiaalinen käyttäytyminen ja/tai arviointimenetelmä, joka sisältää vähintään osa-alueen joka arvioi jotakin edellä mainituista

5. Abstraktista käy ilmi artikkelin koskevan kyseistä arviointimenetelmää tai että tutkimuksessa on arvioitu sosiaalisia taitoja, vuorovaikutusta tai sosiaalista käyttäytymistä.

Haku tehtiin kolmesta tietokannasta: Cinahl, PubMed sekä Medline. Cinahlista haku suoritettiin 26.9. Medlinesta ja Pubmedista haut tehtiin 12.10.

Hakusanoina käytettiin:

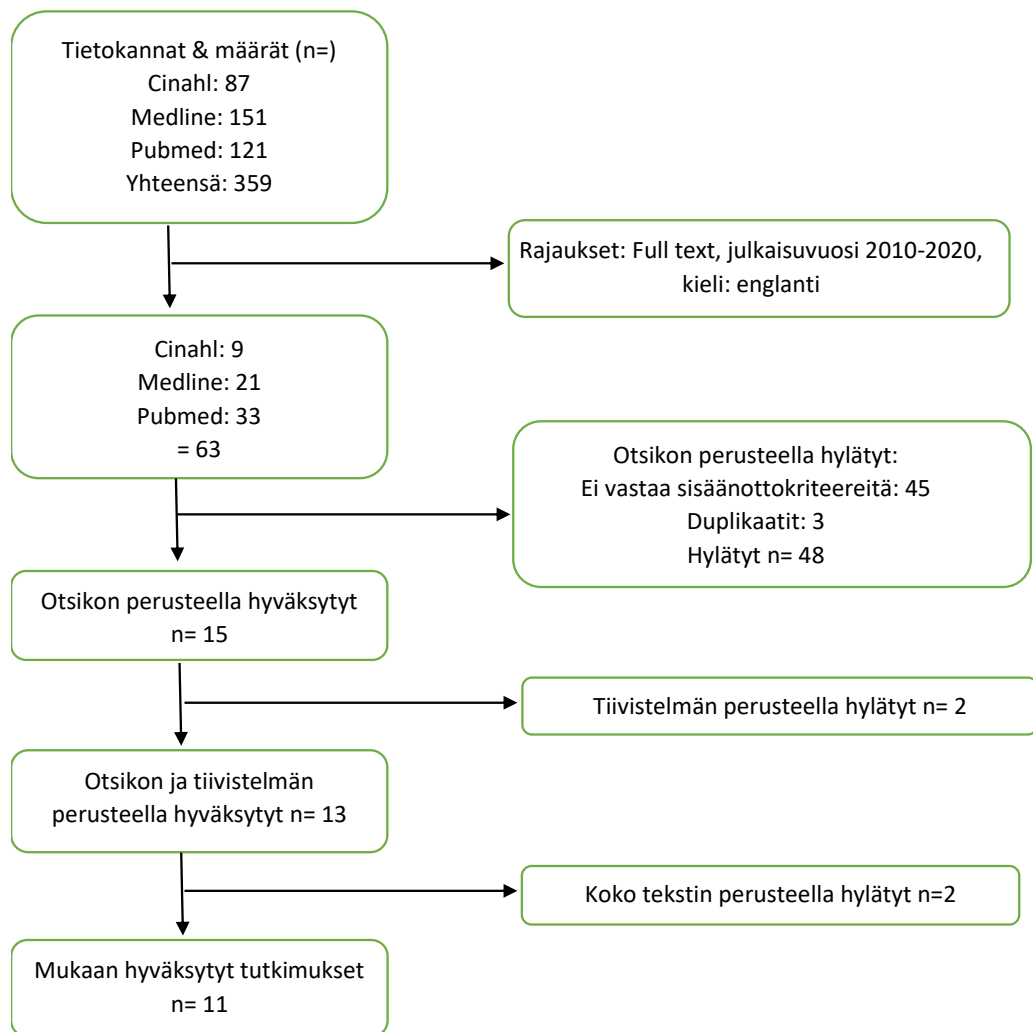
- "social interaction" OR "social skill*" OR "social behavior" (Select a Field/All fields)
- AND child* OR pediatric (Select a Field/all fields)
- AND Assessment OR test OR measure OR scale OR test (AB Abstract/title/abstract)
- AND "occupational therap*" (Select a field/all fields)

Cinahl-tietokannasta jakutuloksia löytyi ilman rajoituksia 87, joista koko teksti oli saatavilla 13:sta artikkelista. Kun hakua rajattiin julkaisuajan mukaan vuosiin 2010-2020 jäljelle jäi 9 artikkelia.

Pubmedistä hakutuloksia löytyi ilman rajoituksia 121, joista koko teksti oli saatavilla 36 artikkelista. Kun hakua rajattiin julkaisuajan mukaan vuosiin 2010-2020 jäljelle jäi 34 artikkelia, joista 33 oli englanninkielisiä.

Medline-tietokannasta hakutuloksia löytyi ilman rajoituksia 151, joista koko teksti oli saatavilla 25 artikkelista. Kun hakua rajattiin julkaisuajan mukaan vuosiin 2010-2020 jäljelle jäi 21 artikkelia. Tiedonhaku on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Kuvio ensimmäisen vaiheen tiedonhausta

Kaikkiaan tietokannoista löytyi 359 artikkelia. Sisäänottokriteereiden 1-3 perusteella jäljelle jäi 63 artikkelia. Otsikon lukemisen jälkeen (sisäänottokriteeri 4) jäljelle jäi 18 artikkelia. Duplikaattien poiston jälkeen jäljelle jäi 15 artikkelia, joista luettiin abstrakti. Abstraktin perusteella hylättiin 2 artikkelia, jotka käsittelivät osallisuuden arviointia. Koko tekstin perusteella hylättiin vielä 2 artikkelia, joista toisessa ei oltu käytetty mitään arviointimenetelmää ja toinen koski käytetyn arviointimenetelmän kääntämiä versiota, joka suljettiin kulttuurillisen eroavaisuuden perusteella pois. Lopulliseksi määräksi jäi 11 artikkelia.

4.2.2 Toisen vaiheen aineistonkeruu

Toisessa vaiheessa sisäänottokriteereinä oli:

1. Artikkelit on suomen- tai englannin kielinen
2. Koko teksti saatavilla käytettävissä olevista tietokannoista JAMK:in tunnuksilla
3. Otsikossa ja/tai tiivistelmässä mainitaan menetelmä kokonaan tai lyhenteenä
4. Artikkelit koskee menetelmän tutkimusta

Ensimmäisessä vaiheessa valituista arviointimenetelmistä tehtiin täydentävä haku selvittääksemme, millaista tutkimusta menetelmistä on tehty. Hakusanoina käytettiin arviointimenetelmän nimeä sekä menetelmän kehittäjän nimeä. MESSY-II-arvioinnista käytimme hakulausekkeessa myös lyhennettä, mutta SEARS- ja SSIS-RS-lyhenteet jätimme lyhenteen pois, sillä ne toivat hakutuloksiin runsaasti aiheen ulkopuolisia artikkeleita. SSIS-RS-arvioinnista teimme lisäksi hakuja lausekkeella ”social skills improvement system”, sillä ”rating scales” rajasi hakutuloksia huomattavasti.

Haut suoritettiin Cinahl-, Medline- ja pubmed-tietokannoista sekä Google Scholar hakukoneesta 24.11. Arviointimenetelmistä löytyi pääasiassa artikkeleita, joissa niitä oli hyödynnetty intervention vaikuttavuuden arvioinnissa. Nämä artikkelit rajattiin pois, sillä ne eivät koskeneet menetelmän tutkimusta. Menetelmän tutkimusta koskevia artikkeleita oli haasteellista löytää ja tietokannoissa menetelmän tutkimuksia koskevat artikkelit eivät olleet saatavilla koko tekstinä JAMK:in tunnuksilla. Parhaiten osumia tuli hakukone google scholarilla. SSIS-RS- arviointimenetelmästä löytyi kaksi artikkelia Pubmed-tietokannasta, mutta ne koskivat menetelmän kiinan- ja intian kielisiä versioita, ja päädyttiin kulttuurillisen eron perusteella jättämään pois opinnäytetyöstä. Google scholar löysi MESSY-II-arvioinnista korean kielistä versiota koskevan tutkimuksen, joka myös jätettiin kulttuurillisen eron vuoksi pois opinnäytetyöstä

4.3 Aineiston analyysi

Kirjallisuuskatsauksen vaiheet 1 ja 2 vastaavat erilaisiin kysymyksiin ja siksi myös aineistojen analyysi eroaa vaiheiden kesken. Ensimmäisessä vaiheessa pyrimme vas-

taamaan kysymykseen, millaisia sosiaalisten taitojen arviointimenetelmiä on olemassa ja mitkä näistä menetelmistä sopivat toimeksiantajan kriteereihin. Valituista artikkeleista poimittiin vain arviointimenetelmää koskevia tietoja, joita arvioitiin toimeksiantajan kriteereiden perusteella.

Toisessa vaiheessa pyrimme kuvaamaan menetelmien ominaisuuksia erikseen sekä toisiinsa verraten. Tässä vaiheessa toimimme kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysin ja synteesin tavoitteiden mukaisesti, pyrkien analysoimaan ja yhdistelemään valittujen artikkelien sisältöä selkeäksi kokonaisuudeksi. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei pyritä siteeraamaan tai raportoimaan alkuperäisen aineiston sisältöä sellaisenaan, vaan vertailemaan ja tekemään laajempia päätelmiä artikkelien sisällöstä. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 296-297.) Kuvailemme artikkelien perusteella kunkin menetelmän ominaisuuksia ensin erikseen sekä myöhemmin toisiinsa verraten, kun pohdimme menetelmien sopivuutta toimeksiantajalle.

5 Tulokset

5.1 Ensimmäinen vaihe

Artikkeleissa oli mainittu yhteensä 21 arviointimenetelmää. Jokaisesta arviointimenetelmästä valittiin tarkoituksenmukaisin artikkeli, jonka perusteella selvitimme arviointimenetelmien ominaisuuksia ja niiden käytettävyyttä osana lastenpsykiatrian poliklinikan ryhmäterapien alku- ja loppuarviointia. Toimeksiantajan kriteerit menetelmän käytettävyydelle olivat: 1. Menetelmä on kyselylomake vanhemmille, 2. Menetelmä sopii 8-10 vuotiaille lapsille, 3. Menetelmä ei ole diagnoosisidonnainen.

Löydetyistä arviointimenetelmistä 11 eivät olleet kyselylomakkeita vanhemmille. Jäljelle jääneistä 10 menetelmästä 1 ei sopinut ikäryhmälle. 2 arviointimenetelmää hylättiin, koska niitä käytetään ADHD:n tai autismikirjonhäiriön diagnosointiin. 1 arvi-

oimentimenetelmä hylättiin, koska toimintaterapeutin tutkinto ei ollut riittävä menetelmän käyttöön. Lisäksi hylättiin 1 arviointimenetelmä, joka arvioi lapsen kielellisiä valmiuksia, ei sosiaalisia taitoja tai -toimintaa. Karsinnan jälkeen jäljelle jäi 5 arviointimenetelmää, joiden arvioimme sopivan toimeksiantajan käyttöön ryhmäterapiassa alku- ja loppuarviointiin. Yhteistyössä toimeksiantajan edustajan kanssa otimme tarkempaan tarkasteluun mukaan 3 arviointimenetelmää, joissa on vanhemmille suunnatun kyselylomakkeen lisäksi mahdollista käyttää myös lapsen itsearviointia. Hylätyt arviointimenetelmät ja hylkäyksen perusteet ovat taulukoituna liitteeseen 1.

Tiedonhaun perusteella arvioitiin toimeksiantajalle sopivimmiksi arviointimenetelmiksi Matson evaluation of Social skills with youngsters II (MESSY- II), Social-emotional assets and resilience scales (SEARS) sekä social skills improvement system rating scales (SSIS-RS). Kaikista on saatavilla lomakkeet sekä vanhemmalle, että lapselle ja ne soveltuvat kyseiselle ikäryhmälle. (Cordier ym. 2015, 16-17.)

5.2 Toinen vaihe

5.2.1 Matson evaluation of Social skills with youngsters II (MESSY- II)

MESSY-II-menetelmää koskevista neljästä artikkelista kaksi käsitteli menetelmän kreikan kielistä versiota. Ne hyväksyttiin, koska Yksi artikkeli käsitteli alkuperäisen MESSY:n reliabiliteettia ja validiteettia. Yksi artikkeli käsitteli MESSY-II:n iranin kielistä versiota, mutta artikkeli päädyttiin ottamaan mukaan, sillä siinä MESSY-II rakenne oli kuvattuna tarkemmin kuin muissa artikkeleissa. Artikkelit ovat kuvattuna taulukossa 1.

Taulukko 1: MESSY-II-menetelmän artikkelihaun tulokset

Otsikko	Tutkimuskysymys / -ta- voite	Julkai- su- vuosi	Tekijät	Lähde
Reliability and validity of the Matson evaluation of social	Arvioida MESSY-II-menetelmän sopivuus autismin kirjon häiriöisten lasten arviointiin.	2016	Kouderi, V., Filippou, F.,	Sport Science 9, 2, 78-82.

skills with youngsters (MESSY II) for children with autism spectrum disorder	Samalla arvioitiin mittarin sisäistä yhteneväsyyttä (internal consistency)		Derri, V., Albanidis, E.	
Reliability and validity of the matson evaluation of social skills with youngsters (MESSY II) in Greek context.	Tutkia MESSY-II-menetelmän sopivuutta kreikkalaiseen kouluympäristöön sekä menetelmän sisäistä yhteneväsyyttä	2016	Masadis, G., Filippou, F., Derri, V., Papaioannou, A	Sport Science 9, 2, 92-96.
The Matson Evaluation of Social Skills with youngsters-II (MESSY-II) and Its Adaptation for Iranian Children and Adolescents with Intellectual Disability	Tutkia MESSY-II iraninkielisen version psykometrisiä ominaisuuksia ja sen sopivuutta iranin lapsille ja nuorille	2013	Karami, B., Gashool, M., Rad, A.T., Qasemi, S.	Practice in clinical psychology, 1, 4, 239-245.
Reliability and Validity of the Matson Evaluation of Social Skills With Youngsters.	Tutkia MESSY:n psykometrisiä ominaisuuksia päivitettyillä normeilla	2010	Matson, J.L., Neal, D., Fodstad, J.C., Hess, J.A., Mahan, S., Rivet, T.T.	Behavior Modification 34, 6, 539-558.

MESSY arviointimenetelmä on kehitetty 1980-luvulla 4-18-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen puutteiden arvioimiseksi. MESSY on sittemmin suomennettu 9 eri kielelle ja sitä on tutkittu kansainvälisesti. Lisäksi MESSY:n sopivuutta erilaisille asiakasryhmille on tutkittu muun muassa kuulo- ja näkövammaisten, kehitysvammaisten, ma-

sentuneiden sekä autismikirjon lasten ja nuorten osalta. MESSY:llä on osoitettu olevan hyvät psykometriset ominaisuudet sosiaalisten taitojen ja haasteiden arvioimiseksi. (Matson, Neal, Fodstad, Hess, Mahan & Rivet 2010, 540-541, 555.)

MESSY-II on standardoitu versio alkuperäisestä MESSY-arvioinnista. MESSY-II soveltuu 2-16-vuotiaille lapsille ja nuorille. Arviointi perustuu havaintoihin lapsen sopivasta ja epäsopivasta sosiaalisesta käyttäytymisestä. MESSY-II arviointilomake on 64-kohtainen ja sisältää samat väittämät kuin alkuperäinen MESSY. Arviointi tapahtuu 5-portaisella Likert-asteikolla, jossa 1 = ei lainkaan (kuvaa lasta) ja 5 = todella paljon (kuvaa lasta). Myös MESSY-II on todettu olevan hyvät psykometriset ominaisuudet, kuten osa-alueiden sisäinen yhteneväisyys sekä rinnakkais- ja erotteleva validiteetti. (Karami, Gashool, Rad, Qasemi 2013, 240-242)

MESSY-II voi käyttää lapsen sosiaalisten taitojen, käyttäytymisen sekä käyttäytymisen haasteiden arviointiin. Sitä voi käyttää myös intervention jälkeen edistymisen ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin (Kouderi, Filippou, Derri, Albanidis 2016, 79). Messy-II väittämät ovat luokiteltavissa kolmeen osa-alueeseen: vihamielisyys, asianmukaiset sosiaaliset taidot sekä sopimaton asertiivisuus/yli-itsevarmuus. Vihamielisyyteen kuuluu väittämiä, kuten ”käyttäytyy kuin olisi muita parempi”, asianmukaisiin taitoihin esimerkiksi ”on pahoillaan jos satuttaa toista” ja sopimattoman asertiivisuuden osa-alueeseen esimerkiksi ”haluaa aina olla ensimmäinen”. (Masadis, Filippou, Derri, Papaioannou 2016, 93.)

5.2.2 Social-emotional assets and resilience scales (SEARS)

SEARS-arviointimenetelmää koskevasta neljästä artikkelista kaksi käsitteli vanhempien lomakkeen kehittämistä ja validointia. Yksi artikkeli käsitteli menetelmän lyhyiden versioiden kehittämistä ja yksi lapselle ja nuorelle tarkoitettujen itsearviointilomakkeiden kehittämistä. Artikkelit on esitelty taulukossa 2.

Taulukko 2: SEARS-menetelmän artikkelihaun tulokset

Otsikko	Tutkimuskysymys / -tavoite	Julkaissu-vuosi	Tekijät	Lähde
Development and Validation of a Parent Report Measure for Assessing Social-Emotional Competencies of Children and Adolescents	Kuvata SEARS-P:n kehittämistä ja validointiprosessia	2010	Felver-Gant., J., Merrell, K.W., Tom, K.M	Journal of Child and Family Studies 2011, 20, 529-540
Social emotional assets and resilience scales: development of a strength-based short-form behavior rating scale system	SEARS short-form lomakkeiden kehittäminen	2012	Nese, R., Romer, N., Kaye, N., Merrell, K.W., Tom, K.M	Journal for educational research online 4, 1, 124-139.
Assessing positive youth characteristics development and structure of the SEARS-P	Esittelee ja kuvaa SEARS-P:n kehittämistä sekä kansallisten normien kehittämistä	2009	Tom, K.M., Merrell, K.W., Endrulat, N.R., Cohn, B., Felver-Gant, J	Presented at the Annual Meeting of the National Association of School Psychologists February, 26, 2009, Boston
Strenght-based assessment of social and emotional functioning:	Kuvaa SEARS-menetelmän sisäistä yhteneväisyyttä ja rakennetta sekä sukupuoli- ja	2009	Cohn, B., Merrell, K.W., Felver-Grant, J., Tom, K., Endrulat, N.R.	Presented at the Meeting of the National Association of School Psychologists February 27, 2009, Boston

SEARS-C and SEARS-A	luokka-asteiden eroja			
---------------------	-----------------------	--	--	--

SEARS on vahvuuksiin perustuva arviointimenetelmä, jonka tavoitteena on arvioida lapsen positiivisia sosiaalis-emotionaalisia ominaisuuksia, kuten sosiaalisia ja emotionaalisia tietoja ja taitoja, kaverisuhteita, kykyä kohdata haasteita, coping-keinoja, ongelmanratkaisua, empatiaa ja minäkäsitystä. SEARS sopii 5-18-vuotiaille lapsille ja nuorille. SEARS sisältää arviointilomakkeet lapsen opettajalle (SEARS-T) ja vanhemmalle (SEARS-P) sekä itsearviointilomakkeen lapselle (SEARS-C) tai nuorelle (SEARS-A). SEARS-arvioinnilla saatavaa tietoa on mahdollista käyttää paitsi tiedon saamiseksi lapsen taidoista ja kyvyistä, myös interventioiden suunnitteluun ja niiden vaikuttavuuden seurantaan. (Tom, Merrell, Endrulat, Cohn & Felver-Gant 2009, 1.) Lisäksi jokaisesta SEARS-lomakkeesta on olemassa lyhyt versio, jotka psykometrisiltä ominaisuuksiltaan vastaavat alkuperäisiä lomakkeita, mutta niiden pätevyyttä esimerkiksi muutoksen mittarina ei vielä ole tutkittu (Nese, Doerner, Romer, Kaye, Merrell, Tom 2012, 136).

Vanhemmille suunnatun lomakkeen, SEARS-P:n kehittämisessä on hyödynnetty kirjallisuuden lisäksi olemassa olevia arviointimenetelmiä, joiden perusteella kehitettiin laaja valikoima kuvauksia positiivisista sosiaalisista ja emotionaalisista piirteistä. Kuvaukset voitiin jakaa 12 ryhmään: kaveritaidot, empatia, ihmissuhdetaidot (interpersonal skills), sosiaalinen tuki (social support), ongelmanratkaisu, emotionaalinen kompetenssi, sosiaalinen kypsyys (social maturity), minäkäsitys (global self-concept), itseohjautuvuus (self-management), sosiaalinen itsenäisyys, kognitiiviset strategiat sekä sosio-emotionaalinen resilienssi. (Tom ym. 2009, 2.) Tutkimuksissa käytetyssä versiossa oli yhteensä 54 väittämää, mutta jälkikäteen niitä on karsittu ja nykyään SEARS-P käsittää 39 kohtaa, jotka ovat jaettavissa kolmeen kategoriaan: itsesäätely/vastuullisuus, sosiaalinen kompetenssi sekä empatia (Merrell, Felver-Gant & Tom 2010, 537).

Vanhempien lomakkeessa lapsen taitojen arviointi tapahtuu 4-portaisella asteikolla. Arviointi perustuu siihen, kuinka usein väittämä pitää paikkaansa lapsen kohdalla (ei

koskaan, joskus, usein, aina/lähes aina). Itsesäätelyä ja vastuullisuutta arvioivassa osa-alueessa väittämiä ovat esimerkiksi: ”osaa tunnistaa negatiivisia tunteita”, ”osaa ratkaista ongelmia”, ”Ilmaisee erimielisyyttä tappelematta” tai ”on hyvä ratkomaan riitoja”. Sosiaalista kompetenssia arvioivia väittämiä ovat esimerkiksi: ”Kaverit kysyvät häntä leikkimään”, ”Ihmiset pitävät hänen kanssaan olemisesta” ja ”on taitava keskustelemaan”. Empatiaa arvioivassa osa-alueessa väittämiä ovat esimerkiksi: ”on pahoillaan toisten puolesta”, ”yrittää auttaa toisia” ”kehuu toisia” ja ”tunnistaa, kun toinen on poissa tolaltaan”. Vanhempien lomakkeen täyttäminen vie noin 15 minuuttia. (Merrell ym. 2010, 532-533.)

Lapsen ja nuoren itsearviointilomakkeessa lapsi arvioi 4-portaisella asteikolla kuinka usein väittämiä pitää paikkaansa hänen kohdallaan. Väittämät koskevat tunteita, ajatuksia sekä tekoja, kuten ”pysyn rauhallisena ongelmatilanteessa tai riitatilanteessa”, ”saan helposti ystäviä”, ”olen hyvä aloittamaan keskusteluja” tai ”ajattelen ennen kuin toimin”. (Cohn, Merrell, Felver-Grant, Tom, Endrulat 2009, 3.)

SEARS vanhempien lomakkeen kaikki kolme kategoriala sekä arvioinnista saatava kokonaispistemäärä on Merrellin ja kumppanien (2010, 535,537) tutkimuksessa todettu olevan sisäisesti yhteneväisiä, eli väittämät mittaavat samaa asiaa ja ne ovat loogisesti ryhmitettyinä yhteen. Sisäistä yhteneväisyyttä arvioitiin Cronbachin alfalla. SEARS-P:n osa-alueet saivat seuraavat alfa-arvot: Itsesäätely/vastuullisuus 0.95, sosiaalinen kompetenssi 0.89, empatia 0.87 sekä kokonaispisteet 0.96. Lapsen ja nuoren itsearviointilomakkeista alfa-arvot oli laskettu ainoastaan kokonaispisteistä. Lapsen lomakkeen arvo oli 0.95 ja nuorten lomakkeen 0.96 (Cohn ym. 2009, 3). Alfa-arvoja 0.70-0.90 välillä pidetään yleisesti hyväksytyinä. Sitä korkeampi alfa-arvo voi kertoa siitä, että kyseisessä osa-alueessa on liikaa samantyyppisiä kysymyksiä. (Valkeinen, Anttila & Paltamaa 2014, 20.) Verrattuna muihin yleisesti käytettyihin vahvuusperustaisiin arviointimenetelmiin, SEARS-P:llä on samankaltaiset psykometriset ominaisuudet, mikä lisää sen pätevyyttä psykososiaalisena mittarina (Merrell ym. 2010, 538).

5.2.3 social skills improvement system rating scales (SSIS-RS).

Social skills improvement system rating scales -menetelmää koskevista kolmesta artikkelista yksi vertaili SSIS-RS:n ominaisuuksia edeltäjäänsä SSRS:ään, yksi artikkeli käsittelee SSIS-RS vastausten yhteneväisyyttä eri arvioijien välillä, ja yksi artikkeli käsittelee sosiaalisten taitojen ja ongelmakäyttäytymisen esiintyvyyttä normaaliväestössä määrittäen perusarvot näiden esiintyvyydelle. Artikkelit ovat kuvattuna taulukossa 3.

Taulukko 3: SSIS-RS-menetelmän artikkelihaun tulokset

Otsikko	Tutkimuskysymys / -tavoite	Julkaisu- vuosi	Tekijät	Lähde
Cross-Informant Agreement for Ratings for Social Skill and Problem Behavior Ratings: An Investigation of the Social Skills Improvement System-Rating Scales.	Tutkittiin SSIS-RS vastausten yhteneväisyyttä eri arvioijien välillä	2010	Gresham, F., Elliott, S., Cook, C., Vance, M., Kettler, R.	Psychological Assessment 22, 1, 157-166.
Comparability of the Social Skills Rating System to the Social Skills Improvement System: Content and Psychometric Comparisons Across Elementary and Secondary Age Levels.	Tutkimus vertaa SSIS-RS:n ominaisuuksia sen edeltäjän, SSRS:n ominaisuuksiin	2011	Gresham., F.M. Elliott, S.N. Vance, M.J. Cook, C.R.	School Psychology Quarterly, 26, 1, 27-44.

Base Rates of Social Skills Acquisition/Performance Deficits, Strengths, and Problem Behaviors: An Analysis of the Social Skills Improvement System—Rating Scales.	Määrittää perusarvot sosiaalisille taidoille ja vahvuuksille sekä niiden puutteille ja ongelmakäyttäytymiselle	2010	Gresham, F.M., Elliott, S.N., Kettler, R.J	Psychological assessment. Advance online publication. 30.8.2010.
--	--	------	--	--

SSIS-RS on uudempi versio 1990-luvulla kehitetystä ja laajalti tutkitusta Social Skills Rating System (SSRS)-arviointimenetelmästä (Gresham, Elliott, Vance & Cook 2011, 30). SSIS-RS arvioi lapsen sosiaalisia taitoja sekä ongelmakäyttäytymistä opettajan, vanhemman sekä lapsen itsensä näkökulmista. Sosiaalisia taitoja arvioivat väitteet koskevat kommunikaatiota ("vuorottelee keskusteluissa", "ottaa katsekontaktia juttellessa"), yhteistyötä ("noudattaa ohjeita"), assertiivisuutta ("pyytää apua aikuiselta"), vastuullisuutta ("Käyttäytyy hyvin silloin, kun ei valvota" "pitää huolta muiden tavaroista niitä käytettäessä"), empatiaa ("on pahoillaan kun muut ovat surullisia"), sitoutumista ("kutsuu muita leikkeihin") sekä itsehillintää ("pysyy rauhallisena, vaikka kiusataan", "reagoi asianmukaisesti tönimiseen tai lyömiseen"). Ongelmakäyttäytymisen osa-alue käsittää väitteitä liittyen käytöshäiriöihin ("Ei tottele sääntöjä tai pyyntöjä", "tappelee muiden kanssa"), kiusaamiseen ("sulkee muut pois ryhmästä", "pakottaa muut toimimaan vastoin heidän tahtoaan"), tarkkaamattomuuteen ja ylivilkkauteen ("Häiriintyy herkästi", "liikehtii levottomasti ja liikkuu ympäriinsä paljon"), tunne-elämään ("vetäytyy muiden seurasta", "On ahdistunut toimiessaan muiden kanssa") sekä autismikirjon piirteisiin ("toistelee samaa asiaa uudestaan ja uudestaan"). Opettajan lomake sisältää lisäksi osuuden, joka käsittelee akateemiseen pätevyyteen liittyviä osa-alueita, kuten lukemista, matematiikkaa, motivaatiota, vanhempien tukemista ja yleistä kognitiivista kyvykkyyttä. (Gresham, Elliott, Cook, Vance & Kettler 2010, 159.)

Vastaaminen SSIS-RS-lomakkeeseen tapahtuu vanhempien sekä opettajan lomakkeessa 4-portaisella asteikolla (ei koskaan, harvoin, usein, lähes aina) sen mukaan, kuinka usein lapsi ilmentää kutakin sosiaalista taitoa tai ongelmakäyttäytymistä. Lapselle suunnatussa itsearviointissa vastaaminen tapahtuu 4-portaisella asteikolla sen perusteella, kuinka usein lapsi arvioi väitteen olevan totta omalla kohdallaan. (Gresham ym. 159-160.) Lisäksi kaikissa lomakkeissa jokaisen taidon tärkeyttä arvioidaan 3-portaisella asteikolla: ei tärkeää, tärkeää, erittäin tärkeää (Gresham, Elliott & Kettler 2010, 3).

Gresham ja kumppanit (2010) erottelevat artikkelissaan sosiaalisten taitojen hankkimiseen sekä sosiaalisista tilanteista suoriutumiseen liittyvät vaikeudet. Sosiaalisten taitojen hankintaan liittyvät haasteet tarkoittavat sitä, ettei lapsi tiedä, kuinka toimia kyseisessä tilanteessa, kun taas suoriutumisen vaikeudessa lapsi epäonnistuu tai ei halua suoriutua tilanteesta. Taitopuutteet ja suoriutumisen vaikeudet ovat SSIS-RS-menetelmällä eroteltavissa karkeasti siten, että taitopuutteisiin liittyvät sosiaaliset taidot saavat toistuvuusasteikolla arvon 0 (ei koskaan) ja tärkeysasteikolla arvon 1 tai 2 (tärkeä / erittäin tärkeä). Suoriutumisen haasteet taas saavat toistuvuudesta arvon 1 (harvoin) ja tärkeysasteikolla arvon 2 (erittäin tärkeä). Tätä erottelua on mahdollista hyödyntää interventiota suunniteltaessa. (Gresham, Elliott, Kettler 2010, 1, 3; Gresham ym. 2011, 33.)

Cook ja kumppanit tutkivat SSIS-RS:n toistettavuutta eri mittajien välillä (interrater reliability). Tutkimuksessa havaittiin, että opettajien ja vanhempien vastaukset sekä sosiaalisten taitojen että ongelmakäyttäytymisen osalta olivat samankaltaisia. Aikuiset arvioivat lapsen sosiaalisia taitoja sekä ongelmakäyttäytymistä vähemmän suosiavasti kuin lapsi itse, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkittäviä. Lisäksi on huomioitava, että itsearviointissa asteikko mittaa lapsen käsitystä itsestään, kun taas aikuisten lomakkeissa arvioidaan jonkin asian toistuvuutta/useutta. (Gresham ym. 2010, 160-161, 164.) SSIS-RS:n sisäinen yhteneväisyys on todettu hyväksi (Gresham ym. 2011, 39).

5.2.4 Käytettävyys toimeksiantajalle

Toimeksiantajan kriteerit arviointimenetelmän käytettävyydelle olivat sen sopivuus 8-10-vuotiaille lapsille, joka on tyypillisin ikäryhmä ryhmäterapiaan osallistuvilla lapsilla. Menetelmä ei saanut olla diagnoosisidonnainen, sillä ryhmäterapiaan osallistuvat lapset valitaan ryhmän ja kunkin omien tavoitteiden mukaisesti yhteneväiseksi ryhmäksi ja lapsilla voi olla tai olla olematta keskenään hyvin erilaisia diagnooseja. Lisäksi menetelmän tuli olla kyselylomake vanhemmalle, jotta saataisiin tietoa lapsen sosiaalisesta käyttäytymisestä arjessa ja terapian tavoitteet osattaisiin kohdentaa siten, että niistä olisi perheelle paras hyöty arkeen. Viidestä löytyneestä arviointimenetelmästä valittiin lopulliseen tarkasteluun kolme, sillä ne sisälsivät artikkelien mukaan myös lapselle suunnatut itsearviointilomakkeet, minkä toimeksiantaja näki tärkeäksi lapsen mielipiteen ja ajatusten kuulemiseksi.

Kaikki kolme menetelmää sopivat paitsi arviointiin, myös interventioilla saatujen tulosten seurantaan. Muista menetelmistä poiketen erityisesti SSIS-RS on suunniteltu interventioiden vaikuttavuuden seurantaan. (Tom ym. 2009, 1; Kouderi ym. 2016, 79; Cordier ym. 2015, 24.) SSIS-RS menetelmää voidaan lisäksi käyttää apuna intervention suunnittelussa, sillä se erottelee taitopuutteet ja suoriutumisen haasteet toisistaan ja näitä karkeita erotteluja on mahdollista hyödyntää intervention suunnittelussa. Mikäli lapsella on puutteita sosiaalisissa taidoissa, eli hän ei tiedä, kuinka toimia kyseisessä sosiaalisessa tilanteessa, voi interventiossa hyödyntää suoria lähestymistapoja, kuten ohjeistamista, mallintamista, valmennusta sekä käyttäytymisen harjoittelua. Suoriutumisen haasteisiin taas suositellaan vahvistamiseen perustuvia menetelmiä (Gresham ym. 2010, 1.)

SEARS sopii vahvuuksiin perustuvana arviointimenetelmänä hyvin intervention suunnitteluun ja toteutukseen, sillä se osoittaa spesifejä taitoja, joita ryhmäterapiassa on mahdollista harjoitella (Nese ym. 2012, 127). Myös SSIS-RS huomioi lapsen sosiaalisia taitoja ja vahvuuksia, joita voi käyttää ”rakennuspalikoina” lapselle haastavampien sosiaalisten taitojen harjoittelussa (Gresham ym. 2010, 2.) SSIS-RS-menetelmässä arvioidaan myös kunkin taidon tärkeyttä lapselle, mikä antaa tietoa siitä, mitä lapsi itse tai vanhemmat näkevät tärkeänä. Erityisesti lapsen itse tärkeäksi

arvioimat kohdat voivat lisätä motivaatiota niiden taitojen harjoitteluun ja sitä kautta sitoutumista terapiaan. Myös lapsen näkökulman esiin tuominen on tärkeää ja tulee tärkeyden arvioinnissa erityisen hyvin esille.

Yhteenvedon voidaan todeta, että käytettävissä olevien tietojen perusteella SSIS-RS sopisi parhaiten toimeksiantajan käyttöön. Se sisältää väittämiä lapsen vahvuuksista ja taidoista, mutta huomioi myös ongelmakäyttäytymisen, joka voi joskus peittää alleen myös taitavan sosiaalisen toiminnan (Gresham ym. 2011,32). Se sisältää sosiaalista toimintaa ja taitoja arvioivien väittämien lisäksi myös kunkin toiminnan tai taidon tärkeyttä arvioivan asteikon, mikä tuo esiin lapselle ja perheelle merkityksellisimmät sosiaaliset tilanteet ja ne taidot, joiden harjoittelua lapsi ja perhe pitää tärkeimpänä. SSIS-RS sekä muista käsitellyistä menetelmistä on saatavilla eri kielisiä versioita, mutta ei suomenkielisiä. Niiden käyttöönotto vaatisi käännoistyötä. Lisäksi kukin arviointimenetelmä on maksullinen.

6 Pohdinta

Opinnäytetyön toteuttamisessa oli useita haasteita muun muassa koronan aiheuttaman poikkeustilan vuoksi. Alkuperäinen ajatus kehittämistyönä toteutettavasta opinnäytetyöstä, jossa olisimme kehittäneet vanhemmille suunnatun kyselylomakkeen lapsen sosiaalisesta toiminnasta, piti haudata koronan peruttua lastenpsykiatrian poliklinikan ryhmätoiminnan. Vaihto kehittämistyöstä kirjallisuuskatsaukseen tapahtui syksyllä 2020, joten aikataulu oli kiireinen ja alkuperäisestä suunnitelmasta jouduttiin hieman venymään. Yhteistyö opinnäytetyön kirjoittajien välillä sujui välimatkasta huolimatta hyvin ja teknisistä ongelmista selvittiin kiitettävästi.

6.1 Ajatuksia päätuloksista

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa, mitä vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita 8-10-vuotiaan lapsen sosiaalisen toiminnan ja -taitojen arviointiin on ole-

massa sekä mitkä näistä kyselylomakkeista sopivat ryhmäterapiain alku- ja loppuarviointiin interventioin vaikuttavuuden arviointiin. Ensimmäisessä vaiheessa löydettyistä arviointimenetelmistä vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita oli yllättävän vähän ja löydettyjen menetelmien taustateoriat painottuvat psykologian alalle. Yllättävää oli, ettei toimintaterapian alalta vastaavia kyselylomakkeita tässä kirjallisuuskatsauksessa löytynyt lainkaan, vaikka muun muassa toiminnan transaktionaalinen malli korostaa lapsen toiminnan erilaisuutta tilanteesta riippuen ja vanhemmilta tullut tieto on tärkeä osa lapsen toiminnan, vahvuuksien ja haasteiden todelliseen ymmärtämiseen (Fisher & Marterella 2019, 134.)

Valituista menetelmistä oli löydettävissä hyvin vähän JAMK:in tunnuksilla saatavilla olevaa tutkimustietoa. Lisäksi MESSY-II-arviointimenetelmän artikkelit käsitelivät MESSY:n käännösversioita, joissa rakenne oli hieman eroavainen alkuperäiseen MESSY-II:een verrattuna. Esimerkiksi väittämien määrä vaihteli käännösten välillä, mikä vaikeutti artikkelien lukemista tietojen vaihtuessa eri artikkelien välillä. Cordier ja kumppanit (2015, 16) viittaavat artikkelissaan, että MESSY-II sopisi sekä vanhemmille, opettajalle sekä lapsen itsearviointiin. Lapsen itsearviointilomakkeesta ei kuitenkaan opinnäytetyön 2. vaiheen tiedonhaussa löytyneiden artikkeleiden perusteella löytynyt tietoa. MESSY-II on artikkelien perusteella pidettävä ainoastaan vanhemmille suunnattuna kyselylomakkeena, joka ei sisällä lapsen itsearviointilomaketta. Voi olla, että samaa lomaketta voi käyttää sekä vanhemman, että lapsen itsensä täyttämänä, mutta vanhemmille suunnatun lomakkeen käyttäminen lapsen kanssa tulee tapahtua harkiten, sillä lapset voivat ymmärtää kysymykset väärin tai tarvita paljon aikuisen apua väittämien ymmärtämiseen.

Suurin osa tutkimuksista käsiteli menetelmien tutkimusta kouluympäristöstä, eikä yksikään tutkimus arvioinut niiden sopivuutta polikliiniseen käyttöön, joskin interventioiden vaikuttavuuden arviointiin ne sopivat. Ehkä tuloksia olisi voinut jo ensimmäisessä tiedonhaun vaiheessa suunnata polikliinisesti käytettäviin arviointimenetelmiin lisäämällä sen esimerkiksi hakulausekkeeseen.

Löydetyt menetelmät olivat englanninkielisiä ja niiden käyttöönotto vaatisi käännöstyön. Lisäksi menetelmien käyttöönotto arviointitarkoitukseen vaatisi manuaalien

hankinnan ja uuden arviointimenetelmän opettelun. Toisaalta käyttötarkoitus on kuitenkin seurata lapsen sosiaalisen toiminnan ja -taitojen kehittymistä intervention seurauksena, ei niinkään tutkimustarkoitus. Tuloksia ei ole tarkoitus verrata normeihin tai arvioida lapsen sosiaalista toimintaa suhteessa muihin. Vapaan suomennoksen käyttäminen voisi tällaiseen tarkoitukseen olla perusteltua.

Toimeksiantaja piti löydettyjä menetelmiä kiinnostavina ja käyttökelpoisena. Toimeksiantaja toi palautteessaan esiin, että asiakkaina on jonkin verran myös vanhempia, jotka eivät äidinkielenään puhu suomea ja näki sen vuoksi englanninkielisen lomakkeen olemassaolon hyväksi. Toimeksiantaja näki, että ainakin osa vanhemmista kykenisi täyttämään lomakkeen englanninkielisenä työntekijän avustuksella. Suomenkieliseen käännökseen toimeksiantaja pohti, voisiko menetelmien osa-alueita ja väittämiä yhdistellä juuri toimeksiantajan tarpeita vastaavaksi kokonaisuudeksi. Toimeksiantaja näki myös tärkeänä, että menetelmiä voisi kokeilla käytännössä ryhmien alkua ja loppuarvioinnin välineenä, mutta tämä ei tämän opinnäytetyön puitteissa ollut mahdollista koronan peruttua poliklinikan ryhmätoiminnan.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa opinnäytetyöntekijöiden kokemattomuus tutkimuksen tekijänä. Luotettavuutta parannettiin tutustumalla tehtyihin, vastaavansiin opinnäytetöihin sekä tutustumalla opinnäytetyöohjeisiin ja aihetta käsittelevään kirjallisuuteen. Kuitenkin haasteita asetti opinnäytetyön vaihtaminen kehittämistyöstä kirjallisuuskatsaukseen nopealla aikataululla.

Hakulausekkeiden muodostaminen tehtiin yhteistyössä ja tiedonhaku toteutettiin samanaikaisesti kahteen kertaan. Siten varmistettiin hakutulosten toistuvuus. Tämä osoittautuikin hyväksi, sillä ensimmäisellä kerralla totesimme hakutulosten poikkeavan toisistaan. Hakutuloksista valittiin yhteistyössä ne, jotka otsikon ja myöhemmin abstraktin perusteella sopivat sisäänottokriteereihin.

Kartoitettuumme sosiaalisten taitojen arviointimenetelmiä valitsimme niistä toimeksiantajan kriteereihin sopivat menetelmät ja teimme näiden menetelmien osalta uudet tiedonhaut. Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa se, ettei tätä tiedonhaunprosessia ole kuvattu niin tarkasti. Tässä tiedonhaussa saatavilla olevia artikkeleja löytyi todella vähän JAMK:in tunnuksilla, joten pääasiassa tulokset tulivat hakukone google Scholarilla. Luotettavuuteen vaikuttaa, etteivät kaikki mukaan otetut artikkelit olleet julkaisuja tieteellisissä lehdissä, vaan muutama oli presentaatioita tehdyistä tutkimuksista.

Iso osa käytetyistä lähteistä olivat englanninkielisiä, jolloin väärintulkinnan mahdollisuus on aina olemassa. E erityisen vaikeaksi koimme menetelmien tutkimusta käsittelevien artikkelien ymmärtämisen, sillä tutkimukseen liittyvät käsitteet koimme hankalaksi ymmärtää suomeksikin. Väärinymmärrysten vähentämiseksi jaoimme omat tulkintamme tekstistä ja kävimme yhdessä läpi tulkintojen samanlaisuutta.

6.3 jatkotutkimusehdotukset

Koska menetelmien testaaminen käytännössä ryhmäterapien alku- ja loppuarvioinnissa ei tämän opinnäytetyön puitteissa ollut mahdollista, esitämme jatkotutkimusaiheeksi menetelmien kääntämisen ja testaamisen käytännössä. Toimeksiantaja pohti myös, onko menetelmien väittämistä mahdollista tehdä yhtä lomaketta, johon olisi koottu parhaiten asiakasryhmälle sopivat väittämät huomioiden kulttuurillinen sopivuus suomalaisille lapsille sekä juuri 8-10-vuotiaiden arkeen.

Myös toimintaterapiassa käytettävien, muiden kuin kyselylomakkeiden, sosiaalisten taitojen arviointimenetelmien olemassaoloa voisi selvittää. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia arviointimenetelmiä vastaavanlaisissa yksiköissä tai muissa ryhmäterapiaa tarjoavissa yksiköissä on käytössä.

Lähteet

- Agnihotri, S., Gray, J., Colantonio, A., Polatajko, H., Cameron, D., Wiseman-Hakes, C., Rumney, P., Keightley, M. 2012. Two case study evaluations of an arts-based social skills intervention for adolescents with childhood brain disorder. *Developmental Neurorehabilitation*. 15, 4, 284-297. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. Cinahl.
- Atsavun Uysal, S., Düger, T. 2012. Visual perception training on social skills and activity performance in low-vision children. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 19, 33-41. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. Medline.
- Bass, J., Haugen, K. 2017. Measuring social Factors. Julkaisussa *Measuring Occupational Performance: Supporting Best Practice in Occupational Therapy*, Third Edition. Toim. M. Law, C. M. Baum & W. Dunn USA: SLACK Incorporated, 393-412. E-kirja Jamkin kirjastossa. Viitattu 3.10.2020. <https://janet.finna.fi/>.
- Cohn, B., Merrell, K.W., Felver-Grant, J., Tom, K., Endrulat, N.R. 2009. Strength-based assessment of social and emotional functioning: SEARS-C and SEARS-A. Presented at the meeting of the National Association of School Psychologists 27.2.2009. Boston. Viitattu 1.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.
- Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A. 2015. Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review. *PLoS ONE* 10, 7. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. PubMed.
- Fisher, A., Marterella, A. 2019. *Powerful Practice A Model for authentic occupational therapy*. USA: Center for Innovative OT Solutions.
- Gresham, F.M., Elliott, S.N., Cook, C.R., Vance, M.J., Kettler, R.J.. 2010. Cross-Informant Agreement for Ratings for Social Skill and Problem Behavior Ratings: An Investigation of the Social Skills Improvement System-Rating Scales. *Psychological Assessment*, 22, 1, 157-166. Viitattu 20.12.2020. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.
- Gresham, F.M., Elliott, S.N., Kettler, R.J. 2010. Base Rates of Social Skills Acquisition/Performance Deficits, Strengths, and Problem Behaviors: An Analysis of the Social Skills Improvement System – Rating Scales. *Psychological Assessment*. Advance online publication. Viitattu 1.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.
- Gresham, F.M., Elliott, S.N., Vance, M.J., Cook, C.R. 2011. Comparability of the Social Skills Rating System to the Social Skills Improvement System: Content and Psychometric Comparisons Across Elementary and Secondary Age Levels. *School Psychology Quarterly* 26, 1, 27-44. Viitattu 1.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Arvioinnin lähtökohdat ja suositukset. 2014. 2p. Suomen toimintaterapeuttiliitto. Viitattu 14.9.2020.
http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_arviointijulkaisu.pdf.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P., Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25, 3, 291-301.

Karami, B., Gashool, M., Rad, A.T., Qasemi, S. 2013. The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters-II (MESSY-II) and Its Adaptation for Iranian Children and Adolescents with Intellectual Disability. *Practice In Clinical Psychology*. 1, 4, 239-245. Viitattu 2.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Wsoy, Helsinki.

Kouderi, D., Filippou, F., Derri, V., Albanidis, E. 2016. Reliability and validity of the Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY II) for children with autism spectrum disorder. *Sport Science* 9, 2, 78-82. Viitattu 3.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 7-9-vuotiaan sosiaalinen kehitys. 2020.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/7-9-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 9-12 vuotiaan sosiaalinen kehitys. 2019.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>.

Masadis, G., Filippou, F., Derri, V., Papaioannou, A. 2016. Reliability and validity of The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY II) in Greek context. *Sport Science* 9, 2, 92-96. Viitattu 3.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Matson, J.L., Neal, D., Fosstad, J.C., Hess, J.A., Mahan, S., Rivet, T.T. 2010. Reliability and validity of the Matson Evaluation of Social Skills with youngsters. *Behavior Modification* 34, 6, 359-558. Viitattu 1.1.2021. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Merrell, K.W., Felver-Gant., J., Tom, K.M. 2010. Development and Validation of a Parent Report Measure for Assessing Social-Emotional Competencies of Children and

Adolescents. *Journal of Child and Family Studies* 2011, 20, 529-540. Viitattu 14.12.2020. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Nese, R., Doerner, E., Romer, N., Kaye, N., Merrell, K., Tom, K. 2012. Social emotional assets and resilience scales: development of a strength-based short-form behavior rating scale system. *Journal for educational research online*, 4, 1, 124-139. Viitattu 30.12.2020. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Näin arvioit Google-hakuasi. Jyväskylän yliopisto, Koppa. 2016. Viitattu 3.1.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/kirjat-lehdet-artikkelit/tieteelliset-lahteet/miten-arvioit-google-hakuasi>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu. Viitattu 21.09.2020. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf.

Tammimies, K., Li, D., Rabkina, I., Stamouli, S., Becker, M., Nicolaou, V., Berggren, S., Coco, C., Falkmer, T., Jonsson, U., Choque-Olsson, N., Bölte, S. 2019. Association between Copy Number Variation and Response to Social Skills Training in Autism Spectrum Disorder. *Scientific Reports* 9, 9810. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. Pubmed.

Tom, K.M., Merrell, K.W., Endrulat, N.R., Cohn, B., Felver-Gant, J. 2009. Assessing positive youth characteristics development and structure of the SEARS-P. Presented at the Annual Meeting of the National Association of School Psychologists 26.2.2009. Boston. Viitattu 30.12.2012. Google Scholar. <https://scholar.google.com/>.

Valkeinen, H., Anttila, H., Paltamaa, J. 2014. Opas toimintakyvyn mittarin arviointiin TOIMIA-verkostossa (1.0). TOIMIA. Viitattu 30.12.2020. [https://thl.fi/documents/974257/1449823/Mittariopas_VALMIS_090614+\(2\).pdf/b53595b9-15b8-4fa3-8765-23cd9221de8f](https://thl.fi/documents/974257/1449823/Mittariopas_VALMIS_090614+(2).pdf/b53595b9-15b8-4fa3-8765-23cd9221de8f).

Vaz, S., Parsons, R., Passmore, A.E., Andreou, P., Falkmer, T. 2013. Internal Consistency, Test–Retest Reliability and Measurement Error of the Self-Report Version of the Social Skills Rating System in a Sample of Australian Adolescents. *PLoS ONE*, 8, 9. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. Pubmed.

Wilkes-Gillan, S., Cantrill, A., Parsons, L., Smith, C., Cordier, R. 2017. The pragmatic language, communication skills, parent–child relationships, and symptoms of children with ADHD and their playmates 18-months after a parent-delivered play-based intervention. *Developmental Neurorehabilitation* 20, 5, 317-322. Viitattu 2.1.2021. <https://janet.finna.fi/>. Medline.

Liitteet

Liite 1. Taulukko hylätyistä arviointimenetelmistä

Arviointimenetelmä	Hylkäyksen syy	tutkimuksen nimi	tekijät
Children's communication checklist (CCC-2)	Ei arvioi sosiaalisia taitoja eikä sosiaalista käyttäytymistä/toimintaa	The pragmatic language, communication skills, parent-child relationships, and symptoms of children with ADHD and their playmates 18-months after a parent-delivered play-based intervention	Wilkes-Gillan, S., Cantrill, A., Parsons, L., Smith, C., Cordier, R.
Evaluation of Social Interaction (ESI)	Havainnointimenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Home and Community Social Behavior Scales (HCSBS)	Psykologin tutkinnon vaativa menetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Interaction Rating Scale (IRS)	Havainnointimenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Interaction rating scale Advanced (IRS-advanced)	Havainnointimenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Interaction Rating scale (IRS-BC)	Havainnointimenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.

Preschool and kindergarten behavior scales 2 (PKBS-2)	3-6-vuotiaille	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Peer social Maturity Scale (PSMS)	Opettajalle tarkoitettu kyselylomake	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Questionario de respostas socialmente habilitadas segundo relato de professores (QRSH-PR)	Opettajalle tarkoitettu kyselylomake	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Social competence inventory (SCI)	Vanhemmille tarkoitettu lomake, mutta ei sisällä lapsen itsearviointia	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
social profile	Havainnointimenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Social Responsiveness Scale (SRS)	Diagnosointiin tarkoitettu kyselylomake	Association between Copy Number Variation and Response to Social Skills Training in Autism Spectrum Disorder	Tammimies, K., Li, D., Rabkina, I., Stamouli, S., Becker, M., Nicolaou, V., Berggren, S., Coco, C., Falkmer, T., Jonsson, U., Choque-Olsson, N., Bölte, S.
school social behavior scales – 2 (SSBS-2)	Opettajan lomake	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.
Social Skills Assessment Tool for Children with Visual Impairments (SSAT-VI)	opettajalle suunnattu kyselylomake	Visual perception training on social skills and activity performance in low-vision children	Atsavun Uysal, S., Düger, T.
The Adaptive Behavior Assessment System– Second Edition Parent Form (ABAS-II)	Vanhemmille tarkoitettu lomake, mutta ei sisällä lapsen itsearviointia	Two case study evaluations of an arts-based social skills intervention for adolescents with childhood brain disorder	Agnihotri, S., Gray, J., Colantonio, A., Polatajko, H., Cameron, D., Wiseman-Hakes, C., Rumney, P., Keightley, M.

The Conners' comprehensive behavior rating scales (CCBRSS)	Arvioi ADHD-oireita	The pragmatic language, communication skills, parent-child relationships, and symptoms of children with ADHD and their playmates 18-months after a parent-delivered play-based intervention	Wilkes-Gillan, S., Cantrill, A., Parsons, L., Smith, C., Cordier, R.
The social skills rating system – Secondary student form (SSRS - SSF)	Lapsen itsearviointi	Internal Consistency, Test-Retest Reliability and Measurement Error of the Self-Report Version of the Social Skills Rating System in a Sample of Australian Adolescents	Vaz, S., Parsons, R., Passmore, A.E., Andreou, P., Falkmer, T.
vineland social-emotional early childhood scales (SEEC)	Haastattelumenetelmä	Evaluating the Psychometric Quality of Social Skills Measures: A Systematic Review	Cordier, R., Speyer, R., Chen, Y.W., Wilkes-Gillan, S., Brown, T., Bourke-Taylor, H., Doma, K., Leicht, A.